

Evrensel Gazetesi, 29 Eylül 2023, <https://www.evrensel.net/haber/499989/prof-dr-aykut-coban-iklim-degisikliginin-nedeni-kapitalist-uretimdir>

Prof. Dr. Aykut Çoban: İklim değişikliğinin nedeni kapitalist üretimdir

AKP'nin meclise getirmeye hazırlandığı İklim Kanunu Taslağını sorduğumuz Prof. Dr. Aykut Çoban, "Bu taslağın, sermayenin beklentilerini karşılamaktan başka amacı yok" dedi.

Fotoğraf: Unsplash

Özer AKDEMİR

İzmir

AKP hükümetinin uzun süredir üzerinde çalıştığı İklim Kanunu Taslağı'nın önümüzdeki günlerde TBMM'nin açılması ile gündeme getirilmesi bekleniyor. Bu İklim Kanunu hangi ihtiyaç üzerine çıkarılmak isteniyor? İçinde neler var? AKP'nin bu kanunun çıkarmaya iten güdü Küresel iklim değişikliğine karşı harekete geçme mi başka bir şey mi? Peki kanunun bu haliyle soruna yönelik bir çözüm üretme gücü var mı? Tüm bu soruları Ankara Üniversitesi SBF Kent ve Çevre kürsüsünden KHK ile uzaklaştırılan ve şu an akademik çalışmalarını yurtdışında sürdüren Prof. Dr. Aykut Çoban'a sorduk.

AKP BU YASAYI NEDEN ÇIKARMAK İSTİYOR?

AKP hükümetinin 2021 yaz aylarından bu yana bir iklim kanunu hazırlığı içinde olduğunu belirten Çoban, AKP'nin yirmi bir yıllık iktidarı boyunca iklim konusunda bir düzenleme yapmaktan ve adım atmaktan sürekli kaçındığını dile getirdi. 2015 tarihli Paris İklim

Anlaşması'nın altı yıl gecikmeyle, 2021 yılı Ekim ayında onayladığını hatırlatan Çoban AKP'nin iki yıldır, iklim konusunda adım atıyor görünmesini birkaç nedene bağlıyor. “Birincisi, Paris Anlaşması'nın onaylanması sürecinde de gördüğümüz gibi, büyük sermayenin bu yöndeki talepleridir. Avrupa Birliği'nin Yeşil Mutabakatı kabul etmesiyle birlikte, AB fonlarından Türkiye'nin yararlanması iklimle ilgili bir politika çerçevesinin oluşmasını gerekli kılıyor. Dahası, AB'nin Sınırdaki Karbon Düzenlemesi'ni yürürlüğe koyuyor olması, Avrupa ülkelerine ihracat yapan Türkiye sermayesinin karbon emisyonları nedeniyle göz ardı edilemeyecek bir mali yüküyle karşılaşması sonucunu doğuracak. Şirketleri bu yükten kurtarmak için Türkiye'nin, ihracatçı şirketlerin karbon emisyonlarını azaltıyormuş gibi göstermesi gerekli”

AKP iktidarının iklim politikası oluşturuyormuş gibi yapmasının ikinci nedeninin uluslararası mali sermayenin oluşturduğu iklim fonu havuzundan yararlanma beklentisi olduğunu kaydeden Çoban, “Uluslararası mali sermaye, iklim politikalarına meraklı olduğu için değil de kullanıma açtığı kaynağın siyasal ve toplumsal riskleri giderilmiş olarak geri ödenebilmesi için “öngörülebilir iklim politikaları”nın oluşturulmasını şart koşuyor. Uluslararası mali kaynaklar ve iklim politikası ilişkisi hafife alınmasın” ifadelerini kullandı

PASTADAN PAY KAPMAK

Çoban, Türkiye'nin gelişmiş ülke kategorisinde yer aldığı için Yeşil İklim Fonu'ndan mali destek almaya ehil sayılmasa da kalkınma-yatırım bankaları, 130 trilyon dolarlık fon havuzu gibi başka birçok kaynaktan “iklim finansmanı” elde edebileceğini kaydetti. Cumhurbaşkanlığının, Paris Anlaşması'nın onaylanması sürecinde üç milyar dolarlık bir finansman desteği sağlandığını açıkladığına dikkat çeken Çoban, Maliye Bakanı Mehmet Şimşek'in de iklim kanunu taslağı basına sızdıktan bir süre sonra, Dünya Bankası'ndan 35 milyar dolarlık bir kredi almayı planladıklarını, bunun “yeşil dönüşüm başta olmak üzere reel sektörün yeni yatırımlarında kullanılabileceğini” duyurduğuna işaret etti.

YOKSUL HALKA KARBON VERGİSİ “MÜJDESİ”!

İklim Kanunu çıkarılmak istenmesinin bir başka nedeninin de Türkiye'nin uluslararası iklim yükümlülükleriyle ilgili olduğunu belirten Çoban, “Türkiye İklim Sözleşmesi'ne, Kyota Protokolü'ne ve Paris Anlaşması'na taraf. Her ne kadar Türkiye gelişmiş ve gelişmekte olan ülke ayrımını kullanarak emisyon azaltımı konusunda yükümlülük üstlenmek istemese de son otuz yılda emisyonları yüzde 130'dan fazla artan bir ülke. Yine de uluslararası iklim rejiminin öngördüğü emisyon azaltımı konusunu pek abartmamak gerekir, çünkü bağlayıcılığı zayıf

kurallar, “niyet beyanı” gibi yumuşak ifadelerle ülkelere anlaşmaların gereklerini yerine getirmeyecek boşluklar, esneklikler tanınmış durumda. AKP iktidarının iklim konusunda adım atıyor görünmesinin dördüncü gerekçesi de önümüzdeki yıl için yoksul halka “müjde”si verilen karbon vergisinin getirilmesiyle ilgilidir” dedi.

İKLİM POLİTİKASI VARMIŞ GİBİ...

İklim kanunu teklifini, “dostlar alışverişte görsün” yasası olarak niteleyen Çoban’a göre etkili, sonuç alan, hedefi, araçları, yaptırımları saptanmış bir iklim politikası belirlemeksizin, bir iklim politikası varmış gibi gösterilmek isteniliyor. Çoban; “Bu yasayla iklim finansmanı sağlayan uluslararası mali sermayenin beklentilerinin karşılanacağı düşünülmüş olabilir. “Dostlar alışverişte görsün” yasası dememin ikinci gerekçesi de teklifin bir karbon alışverişi, karbon ticareti öngörmüş olmasıdır. Karbon ticareti, AB’nin Sınırdaki Karbon Düzenlemesi düzeneğine Türkiye şirketlerinin uyum sağlama hedefini güdüyor olabilir” şeklinde konuştu.

"EMİSYON BEDELİ ŞİRKETLERİ ZORLAMİYOR"

Emisyon izin belgeleri ticaretinin başta AB olmak üzere çeşitli ülkelerde uygulanan bir sistem olduğunu aktaran Çoban, sistemin işlemesine dair şu bilgileri verdi; “Şirketlere bir ton emisyon başına kirletme izin belgeleri bedelsiz dağıtılır. Bir şirket bir yıl içinde elindeki izinden daha çok emisyona neden olmuşsa fazla her bir ton emisyon için gerekli emisyon izin belgesini piyasadan, başka şirketlerden satın almak zorundadır. Kanun teklifinde, izin verilen emisyon için bir tavan belirlenmiş değil. Bu tavanı yasanın uygulama yönetmeliği çıktığında görebiliriz. AB’de bir tavana uygun olarak şirketlere emisyon izni verilir. Emisyon ticaretinde beklenti, pazardan satın alınan emisyonu azaltmaktan daha pahalıya mâl olması sonucunda şirketin satın almak yerine emisyonunu azaltacak, izin verilen sınıra çekecek teknoloji, enerji, ürün değişikliği vb. üretim sürecinde dönüşümlere yatırım yapmasıdır. Dünyadaki uygulamalar bu yöne girildiğini göstermiyor, çünkü emisyon belgesi pazar fiyatı şirketleri zorlamıyor.”

"ÇÖZÜM ÜRETEMEZ"

Emisyon ticareti politika aracının asıl sorununun, gerçek emisyonları azaltmak yerine satın alınan belgelerle muhasebe denkleştirilmesi yapılması olduğunu belirten Çoban, çeşitli araştırmaların emisyon ticareti sisteminin gerçek emisyonların azaltılmasında çok etkisiz kaldığını gösterdiğini dile getirdi. Çoban; “Dünyada uygulanan iklim politikaları emisyonlara ve emisyon denkleştirmeye odaklandığı için çözüm üretmekten çok uzaktır. Emisyona odaklı iklim politikası çözüm üretmez çünkü karbon emisyonları sonuçtur. İklim değişikliği sorununun

gerçek nedeni kapitalist üretimdir, özel mülkiyete ve bireysel kullanıma dayalı olarak tüketimin azdırılmasıdır, sürekli artan enerji talebinin fosil olsun yenilenebilir olsun ekosistemlere ve halklara yıkım getiren enerji sistemleriyle karşılanmasıdır, demokratik planlamanın ve kolektif işçi denetiminin bulunmayışıdır” diye konuştu.

KANUNDAKİ SÖZCÜKLER NİYETİ AÇIĞA VURUYOR

Çoban, iklim kanunu teklifi içinde geçen “yeşil büyüme, yeşil kalkınma, emisyon ticareti, gönüllü karbon piyasası, karbon kredisi iklim finansmanı, finansal kaynaklar, teşvikler, karbon fiyatlandırma, karbon denkleştirme, denkleştirme sertifikası, karbon vergisi...” gibi sözcüklerin bile “iklim” kanunu teklifinin bir ticaret kanunu kıvamında oluşturulduğunu gösterdiğine işaret etti.

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNE KİMLER NEDEN OLUYOR?

Yalnızca emisyon verilerine bakıldığında bile Türkiye’de iklim değişikliğine neden olanların nüfusun yüzde birini, ikisini oluşturan sermaye sınıfları olduğunun görüleceğinin altını çizen Çoban, “Dünya Eşitsizlik Lab.’ının verilerine göre, Türkiye’de yıllık salımlar bakımından, yoksul yüzde 50 nüfusun kişi başına salım miktarı yaklaşık 3 ton iken, yüzde 10’luk dilimi oluşturan zenginlerin salımları ise kişi başına 22 tondan fazladır. Elde bir istatistik olmamakla birlikte en zengin yüzde birlik dilimle en yoksul kesim arasındaki kişi başı emisyon farklarının olağanüstü düzeyde bir eşitsizlik sergilediğini öngörmek zor olmasa gerek. Böyle bir ekolojik ve iklimsel eşitsizlik veriliyken iklim sorununu yaratan sermaye sınıflarını sınırlandıran, sorundan etkilenen işçi sınıfını gözetken, emekle sermaye arasında ekolojik eşitsizliklerin belirmesine engel olan sosyo-ekolojik politika araçları, yasa teklifi taslağında hiçbir biçimde yer almıyor. Teklifin şirketlere getirdiği yaptırım, değişen miktarlarda idari para cezalarıdır. O kadar ki, teklifte “her bir ton karbondioksit eşdeğeri emisyon miktarı başına 10 TL” yani bir simit parası, para cezası kesilmesi öngörülmüştür!” dedi.

"KARBON VERGİSİ YOKSUL HALKIN SIRTINA YIKILACAK"

Geçtiğimiz günlerde duyurulan karbon vergisinin de işçi, emekçi, yoksul kesimlerin üstüne bindirilen bir mali yük olacağını belirten Çoban, “AKP hükümeti bugüne değin sermaye sınıflarının çıkarlarını gerçekleştiren politikaları yürürlüğe soktuğu için karbon vergisini de işçi sınıfının lehine yeniden bölüşümcü düzeneklerle uygulamayacak, karbon vergisi yükünü sermayenin üstüne değil tam tersine yoksul halkın sırtına yükleyecektir” ifadelerini kullandı.

"ADIL GEÇİŞTEN GEÇERKEN SÖZ EDİLMİŞ"

Teklif metninde “adil geçiş” terimine de yer verildiğini belirten oban, “ama nereye, nasıl bir adil geçiş olacağına, işçilere hangi güvencelerin sağlanacağına dair bir düzenleme yapılmamıştır. Türkiye’de adil geçiş, işçilerle, sendika örgütleriyle ekoloji mücadelesi örgütlenmelerini birbirine karşı kışkırtma, dşmanlaştırma politikası aracıdır” şeklinde konuştu.

"AMAÇ SERMAYENİN BEKLENTİLERİNİ KARŐILAMAK"

İklim kanunu teklifinde işçi, emekçi sınıfın dışlanmış olmasının başka bir göstergesinin de teklif taslağının merkezietçi yapısı olduğunu aktaran oban, “Bu haliyle iklim kanunu teklifi, iklim sorununa herhangi bir çözüm politikası üretemez, sermayenin beklentilerini karşılamaktan başka bir amacı gözetmediği anlaşılmaktadır, sermaye ve emek arasındaki iklim eşitsizliğini ve adaletsizliğini daha da derinleştirir, iklim finansmanı adı altında işçi, emekçi, yoksul halkın üzerine binen dış borç yükünü artırır, ekosistemler ve iklim üzerindeki yıkımı yoğunlaştırır” dedi.